

”Det övergripande målet för svenska miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.” riksdagens definition av generationsmålet.
Miljömålsprogrammet omfattar de 14, av 16, miljö kvalitetsmål som berör vårt län.

Ärende nr: KS2015: 795
Illustrationer: Tobias Flygar
Bilder: Tina Näslund
Rapporten är sammanställd av Tina Näslund
Torsby kommun, 685 80 Torsby
www.torsby.se

Förord

"Vi ärver inte Jorden av våra föräldrar - vi lånar den av våra barn" är ett välbekant citat som passar bra som ledstjärna när det gäller hållbarhetsarbetet.

Ett långsiktigt värnande av vår miljö behöver genomsyra allt vi gör i såväl privat som offentlig verksamhet i Torsby kommun.

Anpassningen av våra verksamheter, så att vi tar största möjliga miljöhänsyn, kommer att ta tid men ett aktivt miljöarbete har redan gett resultat och kommer att ge ännu bättre resultat framöver förutsatt att alla tar sitt ansvar. Torsby kommun har varit lite sent ute när det gäller miljöprogram men det hindrar inte att många bra konkreta initiativ har tagits som det finns all anledning att vara stolt över:

- Tekniska avdelningen har bedrivit ett flerårigt projekt som har resulterat i bättre luft och belysning samt stora energibesparingar i kommunala fastigheter. Dessutom sker i stort sett all uppvärmning med förnyelsebar energi.
- Omlastningscentralen på Fryksdalsbanan har gjort att ca 4 500 timmerbilar inte längre behöver köra på 45:an med allt vad det innebär med minskad miljöpåverkan.
- Vi testar elbilar för de kortare resorna.

Nya idéer och aktiviteter kommer att utvecklas under åren framöver nu när ett miljöprogram har tagits fram av en politisk arbetsgrupp tillsammans med en tjänstemannagrupp under ledning av miljöstrategen. Programmet innehåller nya lokala strategier och lokala mål för mer hållbar kommunkoncern. Det handlar t ex om hur vi kan minska vår klimatpåverkan, minska vårt matsvinn och förbättra vår miljö.

Miljö kvalitetsmålen är en politisk utmaning från riksdagen till den lokala nivån. Kommunerna har det lokala ansvaret att samordna målarbetet och medverka till att målen uppfylls inom en generation. Vi ska integrera målen i kommuns verksamheter och inspirera andra i vår omgivning att ta hållbara steg.

"Ingen kan göra allt men alla kan göra något" och nu jobbar vi vidare med miljöprogrammet som ett levande dokument i alla våra verksamheter.

Ann-Katrin Järåsen (S)
Ordförande i kommunstyrelsen

Foto: Yderstigs bild, Torsby

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Miljömålssystemet	5
Vad är Miljömålsprogrammet?	6
Verktyg i hållbarhetsarbetet	6
Målnivåer inom EU, nationellt och regionalt.....	7
Målarbete regionalt	8
Målarbete lokalt.....	9
Vad kan kommunen göra?	9
Vad kan företagen göra?	9
Vad kan du och jag göra?.....	9
Övergripande strategier för kommunens geografiska område.....	10
Uppföljning av geografiska området och kommunkoncernen.....	11
Övergripande strategier för kommunkoncernen	12
Mål och strategier för kommunkoncernen	13
Minskad klimatpåverkan	14
Giftfri miljö.....	16
God luftmiljö	17
God vattenmiljö	18
God skogsmiljö	19
Levande och rikt landskap.....	20
God boendemiljö	21
God arbetsmiljö	22
Bilaga 1. Nationella Miljökvalitetsmålen.....	23
Bilaga 2. Nyckeltal Torsby Kommun; Översiktligt Nuläge 2016	26
Bilaga 3. Sammanfattande målbild för Torsby kommun	27
Bilaga 4. Agenda 2030- FN:s hållbarhetsmål antagna 2016.....	28

Inledning

Syfte

Miljömålsprogrammet ska öka förståelsen för våra utmaningar, inspirera och leda till konkret hållbarhetsarbete.

Hållbar utveckling- du kan

Hållbar utveckling handlar om att se till helheten och vår egen del av den. Vårt sätt att tänka har tagit oss till nuläget. För att bli mer hållbara får vi testa oss fram och ändra våra tankesätt och arbetssätt. Var och en kan börja hemma hos sig, att se över sin resursanvändning, sina resvanor, sina inköp, sitt matavfall. Alla kan delta.

Miljömålssystemet

Miljömålssystemet består av generationsmålet, 16 nationella miljö kvalitetsmål och 24 etappmål. Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som hållbarhetsarbetet ska leda till, se bilaga 1. Många mål ska vara klara till år 2020. Etappmålen gäller klimatpåverkan, avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och luftföroreningar.

Generationsmålet- vad betyder det?

Generationsmålet ska säkerställa att tvärssektoriella frågor integreras i till exempel hälso- och konsumtionsfrågor. Näringslivet och andra aktörer kan använda sig av det för att strukturera och följa upp sitt miljöarbete. Generationsmålet är uppnått när:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljö påverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Vad är en strategi?

En strategi visar olika vägar till ett mål. Om man har komplexa frågor kan ett antal olika strategier bli aktuella. Här kommer den inneboende kreativiteten hos dig som läsare in. Hur kan du bli mer hållbar inom ditt hem, din skola, ditt företag, din organisation? Vilken är din strategi?

Vad är Miljömålsprogrammet?

Programmet innehåller mål och en samling vägval/strategier. Ett hjälpmedel till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen, antagna av riksdagen 1998. Samtidigt som vi ska jobba för de nya globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030, antagna av FN.

Utmaningarna är många och i flera fall långa för att vi ska nå en mer hållbar utveckling. Vi har en handfull år kvar tills de ska vara klara, se www.miljomal.se

Vad blir det sen?

Uppföljning varje år, som redovisas i en hållbarhetsredovisning (+ ny lag 161201, gäller företag över 250 anställda). Måläret 2020 ska flera av utmaningarna vara klara och en utvärdering och revidering av miljöstrategin bör ske år 2021. Nya förändrade målnivåer nationellt, regionalt och lokalt sys in successivt, se www.torsby.se

Vad är bakgrunden?

Vi är en del av jordens ekosystem och beroende av ekosystemtjänster för att överleva. Allt vi gör i vardagen påverkar vår omgivning både lokalt och globalt. Vi behöver både sköta om oss och vår omgivning för att få en fortsatt god livskvalitet med bibehållen funktion hos ekosystemen. Det är viktigt för oss och våra barnbarnsbarn.

Torsby kommun har i Miljöplan98 angett basen i hållbarhetsarbetet och senare i "Vision&Mål2020" beslutat om "hållbar utveckling" och "miljömedvetenhet" i den geografiska kommunen till år 2020.

En av de stora utmaningarna är att minska vårt klimatavtryck betydligt. Aktuell forskning visar att vi måste minska vår klimatpåverkan med cirka 80 % för att klara vår välfärd och hålla den globala uppvärmningen så långt under två grader Celsius som möjligt. Världens länder har år 2015 enats om ett nytt klimatavtal COP21 samt Agenda2030-hållbarhetsmål. Flera förändrade målnivåer nationellt är på gång.

Verktyg i hållbarhetsarbetet

- Hållbarhetsprinciperna, Det Naturliga Steget: FSSD, www.detnaturligasteget.se
- Ledningssystem för kvalitet och miljö SIS: ISO9001, ISO14001, EMAS, Miljöbas
- Ledningssystem för hållbar utveckling, SIS/SKL: SS 854000
- Lektionsupplägg: Stiftelsen Håll Sverige Rent, www.hsr.se , www.miljomal.se
- Livscykelkostnad, LCC: Totalkostnader under användningsfasen
- Livscykelanalys, LCA: Total miljöpåverkan under hela livscykelns tre faser
- Miljödiplomering: Miljöbas för företag, kommuner, www.svenskmiljobas.se
- Miljömärkning: Svanen, Bra miljöval, Krav, MSC, FSC, Ecolabel, Energiklassning
- Nyckeltal: Olika mätvärden; För kommunjämförelser se www.kolada.se
- Upphandlingsmyndighetens verktyg: www.upphandlingsmyndigheten.se
- Uppföljning nationellt: www.naturvardsverket.se, www.miljomal.se, www.skl.se

Målnivåer inom EU, nationellt och regionalt

Tabellen sammanfattar de olika målnivåer vi omfattas av 2016 och ska medverka till.

EU mål 2020	Nationella mål 2020+	Regionala mål
1. Utsläpp av växthusgaser ska vara 20% lägre än 1990	1. Utsläpp av växthusgaser vara 40% lägre 2020 än 1990 samt 17% lägre än 2005 Förslag: minst 63% lägre år 2030	1. Utsläpp av växthusgaser ska minska mer i Värmland än i riket som helhet
2. 20% av energin ska komma från förnybara energikällor	2. 50% av energin ska komma från förnybara energikällor	2. Förnybar energi som produceras i regionen ska öka
3. Minskad energiintensitet med 20% från 2000	3. Minskad energiintensitet med 20% jämfört år 2008	3. Energieffektivisering i Värmland ska vara högre än för riket
4. Andel förnybar energi inom Transporter vara minst 10%	4. Andel förnybar energi inom transporter vara minst 10% år 2020 Förslag: minst 70% lägre år 2030	4a. Andel förnybart större än riket 4b. Öka gång- cykel- och kollektivtrafik
5. Globalt Mål SDG: Minska med 50% till år 2030 jfr år 2010	5. Matavfallet ska till år 2020 minska med minst 20 %, jämfört med år 2010.	
	6. Fossilfri fordonsflotta år 2030	6. Klimatneutralt år 2030
	7. Nettonollutsläpp av växthusgaser år 2050 Förslag: minst 85% år 2045	

Miljömålsberedningens betänkande 2015

Naturvårdsverket gör regelbundet en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. 2015 års fördjupade utvärdering "Styr med sikte på miljömålen" handlade om att:

- **Främja en cirkulär ekonomi;** Att återanvända eller reparera ska premieras istället för att köpa nytt och att miljöskadliga subventioner bör fasas ut.
- **Förebygga istället för att kompensera;** Förbättra miljöbedömningar i planprocesser, styr transporter mot minskade utsläpp, hållbar konsumtion.
- **Förändra befintliga styrmedel;** Miljöbalken, skogsvårdslagen, plan- och bygglagen, kemikalielagstiftningen samt landsbygdsprogrammets miljöersättningar och en rad andra inom klimat- och luftområdet.

Målarbete regionalt

Vi omfattas av flera regionala strategier och program

Regionala målbilden år 2030 är ett län där förändrade konsumtionsmönster leder till minskade utsläpp av växthusgaser både inom och utanför länet. Kunskapen om hur de egna konsumtionsvalen påverkar miljön och klimatet är god hos invånare, företag och organisationer, som också lett till förändrade konsumtionsmönster. Den offentliga upphandlingen tar sitt ansvar genom att ställa höga miljökrav vid all upphandling.

Ett urval av program är: Regional handlingsplan för samverkan inom energi-omställning och minskad klimatpåverkan, Regional handlingsplan för klimat-anpassning, Landsbygdsprogrammet, Vattenförvaltningens åtgärdsprogram, Verksamhetsplan för kalkningsverksamheten, Regionalt miljöövervakningsprogram, Regionalt program för förorenade områden, Åtgärdsprogram för hotade arter, Kulturmiljöstrategi Värmland, Värmlandsstrategin samt nya Regionala åtgärdsprogrammet för miljömålen år 2016.

Regionala riktlinjer inom miljömålet begränsad klimatpåverkan

Den fysiska planeringen och transportplaneringen ska inriktas mot att minska behovet av transporter, minska användandet av person- och lastbilar samt gynna kollektivtrafik och godstransporter med järnväg och båt. I prövning och tillsyn ska målet att minska klimatpåverkan vägas in. Myndigheterna bör, som en del av sin interna miljöledning, systematiskt gå igenom sin verksamhet med syfte att minska sin direkta och indirekta klimatpåverkan.

Regionala övergripande åtgärdsområden inom alla miljömål 2016-2020

I nya regionala åtgärdsprogrammet är dessa prioriterade: Miljö- och sociala krav i offentlig upphandling, Kommunikation, Cirkulär ekonomi och Klimatanpassning. Andra regionala åtgärdsområden finner du längre fram under varje målområde.

Inspiration och erfarenheter från andra regioner och kommuner: "Guide till Lokalt arbete med miljömål" 2014:54, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, www.rus.lst.se

Höja åtgärdstakten

Med tidigare åtgärdstakt (år 2015) kommer Värmland att nå endast ett av de 11 bedömda miljö-målen till år 2020 enligt Länsstyrelsen och Skogsstyrelsens bedömning. Det målet är Grundvatten av god kvalitet, tack vare att Värmland har goda grundvattentillgångar med god vattenkvalitet. Det visar också att vi behöver höja åtgärdstakten, arbeta smartare och samarbeta bättre för att vi ska nå målen.

Målarbete lokalt

Vad kan kommunen göra?

Genom programmet kan vi tydligare styra mot globala hållbarhetsmål, nationella miljö kvalitetsmål, regionala mål och "Vision&Mål2020". Kommunorganisationens lokala myndighetsansvar med prövning, tillsyn och planering ligger i linje med nationella miljö kvalitetsmål för hållbar utveckling i hela geografiska området. Kommunorganisationen ska även vägleda och inspirera andra aktörer till mer hållbar utveckling. Viktiga politiska vägval/strategier anger områden vi ska arbeta med i geografiska området samt specifikt i kommunkoncernen.

Vad kan företagen göra?

Näringslivets agerande påverkar och har tillsammans med andra aktörer viktig roll för att miljömålen ska nås. Många svenska företag har ett strukturerat miljöarbete med stor betydelse för anställda och miljön. Nya nationella lathundar för hållbarhet i småföretag är framtagna 2016, se www.miljomal.se/sv/Vem-gor-vad/Naringslivet.

I vår kommun arbetar flera företagare med miljöledningssystem som i sin tur stärker varumärke och konkurrenskraft.

Är detta nytt för er kan ni starta med att se över vilka nationella och regionala mål som företaget är berörda av. Få koll på er miljöpåverkan inom energi, inköp, kemikalier, transporter, avfall. Gör en handlingsplan och prioritera det område som har stora potentialer och ger winwin-effekter. Ta hjälp av olika metodverktyg, miljöledning eller en rådgivare/konsult för att komma igång.

Vad kan du och jag göra?

Här kan alla hjälpa till utifrån sitt nuläge. Börja där du/ni är- få en överblick- kolla upp miljöpåverkan- inom energi, mat, inköp, kemikalier, resor, avfall- prioritera vad du/ni vill välja framåt- sen ta nästa mer hållbara steg. Vad vill du/ni börja med?

Du kan ta hjälp av olika metod-verktyg, intresseorganisationer, studieförbund, rådgivare och/eller lär dig mera själv www.miljomal.se

Du kan testa din klimatpåverkan med klimatkontot, www.klimatkontot.se

Övergripande strategier för kommunens geografiska område

Några lokala handlingsplaner för geografiska kommunen är redan beslutade av kommunfullmäktige som Översiktsplan, Naturvårdsplan och Avfallsplan. Några nya är på gång som Livsmedelspolitiskt program och Vatten-och Avloppsplan. Här följer några övergripande politiska vägval/strategier för kommunens geografiska område:

- **Vi ska öka vår kunskap, miljömedvetenhet och handlingsvilja**
- **Vi ska värna om varandra och kommande generationer**
- **Vi ska värna om naturen, ekosystemen och skyddsvärda arter**
- **Vi ska verka för återbruk, kretslopp, resurs- och energieffektivisering**
- **Vi ska minska klimatpåverkan/fossilberoende samt öka förnybara bränslen**
- **Vi ska öka produktion av förnybar energi och bli en mer hållbar kommun**
- **Vi ska samverka för mer hållbara transporter och flexibla resesätt**

Uppföljning av geografiska området och kommunkoncernen

Geografisk uppföljning

Nationell uppföljning av kommunens geografiska område sker av olika statliga myndigheter inom respektive ansvarsområden och redovisas löpande via miljömålsportalen www.miljomal.se. Den regionala uppföljningen av kommunens geografiska område sker främst av Skogsstyrelse och Länsstyrelse.

Näringslivets uppföljning

En årlig miljörapport lämnar företag in som har en betydande miljöpåverkan. Företag över 250 anställda ska också hållbarhetsredovisa. Små företag bör som de större få en koll på sin miljöpåverkan och redovisa hur läget ser ut. Ny nationell guide med mallar finns framtagen för att hjälpa småföretag att påbörja ett strukturerat miljöarbete och underlätta uppföljning.

Kommunkoncernens uppföljning

Hållbarhet ska integreras i förvaltningar och bolag. Det kommunegna målarbetet ska lätt kunna följas av medborgare och besökare via webbverktyg. Där det är möjligt kommer relevanta indikatorer och nyckeltal visa hur långt vi nått inom respektive verksamhet. Huvudansvarig är kommunstyrelsen. Uppföljning av nyckeltal från verksamheterna ska ingå i årshjulet för budgetarbete och årsredovisning.

Övergripande strategier för kommunkoncernen

Vi tar en aktiv roll för att medverka till en god livsmiljö och långsiktigt hållbar utveckling. Vi arbetar strategiskt med hållbarhet för att minska vår sårbarhet, vår resursförbrukning och vår miljöbelastning. Vi ställer skärpta miljökrav vid upphandlingar. Vi utbildar en ny generation klimatsmarta ungdomar och tillvaratar kreativa idéer. Tillsammans skapar vi förutsättningar för en mer miljömedveten och attraktiv kommun att leva i.

Mål och strategier för kommunkoncernen

De lokala målen och strategierna för kommunkoncernen tar hänsyn till de globala hållbarhetsmålen och följer nationella miljökvalitetsmålen samt regionala mål. De omfattar områden där vi har rådighet, kan påverka och ser stora möjligheter till förbättringar. Verksamheterna ska omsätta mål och strategier till egna delmål och konkreta åtgärder. Till stöd i det arbetet kommer en uppföljningsmodul (se exempelbild bilaga 4) och ett webbverktyg.

Miljömålen är grupperade i olika fokusområden:

- **Minskad klimatpåverkan**
- **Giftfri miljö**
- **God luftmiljö**
- **God vattenmiljö**
- **God skogsmiljö**
- **Levande och rikt landskap**
- **God boendemiljö**
- **God arbetsmiljö**

Minskad klimatpåverkan

GlobaltMål samt Miljökvalitetsmålet

1 Begränsad klimatpåverkan

Lokalt Mål: Vi har minskat vår klimatpåverkan ner till hållbara nivåer år 2030.

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Miljömålsberedningens förslag 160622: Utsläppsmål för inrikes transporter (utom inrikes flyg som ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter) som innebär att utsläppen från denna sektor ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010. Det ligger i linje med regionalt mål om klimatneutralt län år 2030.

De svenska utsläppen av olika växthusgaser har minskat i Sverige, men ökat globalt sett om man tar med alla utsläpp från den totala produktionen och konsumtionen.

Utsläpp i transportsektorn står för över en tredjedel av utsläppen och ligger på ungefär samma nivå 2012 jämfört med 1990. En nationell 16% minskning från personbilar tack vare ökad energieffektivitet och biobränslen motverkas av tunga fordon som ökat. Hållbara transporter är prioriterat nationellt och regionalt åtgärdsområde.

Det svenska matavfallet var år 2014 i genomsnitt ca 100 kg matavfall per person exklusive siffror för matavfall från jordbruket, fisket, livsmedelsbutiker, restauranger. Av hushållens matavfall uppgår andelen onödigt matsvinn till omkring 30 procent av det fasta matavfallet. Inga data finns för geografiska området eller kommunkoncern.

Kommunen har medverkat till en regional satsning på klimatminskning genom att skapa en ny omlastningscentral för timmer från lastbil till tågtransporter. Med den i drift avlastar vi regionala vägtrafiken längs E45, luftmiljön och klimatet.

Kommunen har tre stycken utbyggda fjärrvärmenät, i Östmark, Sysslebäck och Torsby. Fjärrvärmenätens bränslen var till största delen, över 95%, förnybar energi år 2014. Solenergianläggningar har installerats på kommunhuset samt på två badhus.

Vi har i kommunkoncernen genomfört energieffektiviseringsåtgärder inom EPC-projekt som minskat energianvändningen och minskat fossilbränsleanvändningen betydligt i stor andel av fastigheterna. Åtgärder som ingått i EPC-projektet är utbyte av oljeeldning till fjärrvärme/pellet/värmepump, värmeåtervinning, styrning/reglering och belysning. Andelen förnybar energi och restvärme i kommunägda byggnader var över 90% år 2014, vilket är bättre än sverigesnittet.

Vi har inom kommunkoncernens transporter utvecklat bilpoolen till fler miljöbilar och energieffektivare fordon. Inom transportområdet finns en hel del kvar att göra för att

nå nationella och regionala mål. Kommunen har också arbetat med att minimera användande av privata bilar i tjänsten. Färdsträcka med tjänstebil var år 2014 sammanlagt ca 84 varv runt jorden.

Det finns stora potentialer till förbättringar på flera områden och att samtidigt minska vårt klimatavtryck betydligt.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi fortsätter att energieffektivisera och konvertera byggnader
- Vi använder hållbara resesätt och samordnar våra transporter
- Vi ställer om till förnybar energi och resurssnål teknik
- Vi minskar användningen av fossila bränslen betydligt
- Vi minskar vårt matavfall avsevärt
- Vi ökar beredskapen för förändrat klimat
- Vi ökar andelen närproducerat och säsonganpassat
- Vi utbildar en ny generation klimatsmarta invånare
- Vi tillvaratar goda idéer och inspirerar till energi- och klimatsmarta val
- Vi arbetar aktivt med kris- och beredskapsplaneringen

Befintliga Verksamhetsmål i "Vision & mål 2020":

V.1.1: Fortsatt satsning på energieffektiva åtgärder, till max 108 kWh/m² år 2020.

V.1.2: Minskning av fossila bränslen i kommunens byggnader ner till noll år 2020.

Lokala delmålsförslag för kommunkoncernen, klara till år 2020:

- D1. Det finns minst ett pilotprojekt med solenergi och display på lämplig byggnad. Potentialen för solenergi på övriga byggnader är utredd.
- D2. Andelen förnybar energi inom transporter är minst 40 %.
- D3. I samråd med näringslivet har vi medverkat till en ladd-infrastruktur.
- D4. Utsläpp av klimatgaser från transporter har minskat med minst 20% jämfört med år 2016 genom digitala möten, effektivare fordon, samåkning, ökad användning av kollektivtrafik, gång och cykel.
- D5. Anställda och förtroendevalda är utbildade i energisnålt körsätt.
- D6. Vi har intern klimatkompensering av resor.
- D7. Matsvinnet, den ätbara delen av matavfallet, är minst 50% lägre än år 2016.
- D8. Rutiner finns för att öka andelen närproducerat och säsonganpassat.
- D9. System finns för återbruks-material samt för hantering av matavfall.

Giftfri miljö

Generationsmålet samt Miljökvalitetsmål 4 Giftfri miljö

Lokalt Mål: Våra barn och unga har en giftfri miljö utan skadliga eller hormonstörande kemikalier samt att miljöskadliga ämnen minskar totalt sett.

Sverige har en ökande konsumtion av varor, där en del av varorna är producerade i länder med en svagt utvecklad kemikaliekontroll. Det medför en ökad diffus spridning av farliga ämnen genom varans hela livscykel. Inom farliga ämnen finns åtta etappmål. Nya nationella förslag finns för minskning av plastavfall samt minskning av textilavfall. Regionala åtgärdsområden som prioriteras är: Tillsyn och provning, giftfri vardag i förskolor, kemikaliekunskaper, förorenade områden, byggnation, produktion samt hållbara konsumtions- och levnadsmönster.

Länets kommuner har tillsammans med Karlstads Universitet samlats för att öka kunskap kring riskkemikalier i barns vardag. Torsby kommun är en av kommunerna som under 2015 började inventera förskolorna på misstänkta produkter med riskämnen. Inventeringen ger viktiga underlag till verksamheternas planering för utbyte till mer giftfria alternativ.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi ökar andelen ekologiskt och utvecklar upphandlingen för att skapa bättre förutsättningar för ekologiska, etiska och närproducerade produkter.
- Vi inventerar riskkemikalier och ersätter med giftfria alternativ, i verksamheter för barn och unga
- Vi har effektiv kemikalietillsyn och undersöker förorenade områden
- Vi ökar kunskapen om riskkemikalier och samarbetar inom kemikalienätverk
- Vi arbetar aktivt med avfall och återvinning enligt avfallsplan

Befintliga verksamhetsmål i "Vision & mål 2020":

V 2.1: Öka andelen ekologiska livsmedel till minst 25% år 2020.

V 2.2: Använda endast miljömärkta kemikalier

Lokala delmålsförslag för kommunkoncernen, klara till år 2020:

- D10. Inga riskklassade kemikalier köps in eller används i verksamheterna.
- D11. Riskkemikalier är inventerade i förskolor, skolor/fritids.
- D12. Lösa material med misstänkta riskkemikalier är utbytta till kända giftfria material, i förskolorna och i skolor/fritids.
- D13. Fasta material med misstänkta riskkemikalier ingår i en utfasningsplan.

God luftmiljö

Miljö kvalitetsmål 2 Frisk luft

Miljö kvalitetsmål 5 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmål 3 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmål 6 Säker strålmiljö

Lokalt Mål: Luftmiljön i Torsby kommun är så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Att andas in luftföroreningar påverkar hälsan negativt. För många människor kan föroreningar i luften leda till förkortad livslängd. Förorenad luft bidrar även till att det bildas marknära ozon under sommarhalvåret som skadar hälsa, träd, grödor och material. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten.

Inom luftföroreningar finns tre etappmål. Regionala åtgärdsområden är småskalig vedeldning, miljöövervakning, skogsbruk, kalkning, strålsäkerhet, radon, ozonnedbrytande ämnen i rivningsmaterial och inom sjukvården.

Försurande nedfall under många år har gett och fortsätter att ge försurningseffekter i våra marker och vattendrag. Kommunen fortsätter regionsamarbetet med att lindra försurningseffekter i vattendrag enligt kalkningsplan i Kalkningsförbundets regi.

Strålning kan vara både nyttig och skadlig. Antalet nya svenska fall av hudcancer fortsätter att öka varje år. För att de skadliga effekterna av strålning på människa och miljö ska vara så små som möjligt ska all verksamhet med strålning vara berättigad.

Nedmontering av det fasta telenätet fortsätter i länet. Övergången till mobiltelefoni innebär en ökad exponering för elektromagnetiska fält. Vi arbetar aktivt med en utbyggnad av fibertekniken i kommunen tillsammans med lokala fiberföreningar.

Ombyggnation har skett i Torsby centrum till enkelriktade gator och enklare gång- och cykelstråk. En cykelplan finns antagen. Gång och cykelvägar har på senare år byggts ut i Oleby och arbetet fortsätter med en tätortsnära etapp längs E45/E16.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi fortsätter samarbetet inom luftvårdssamverkan i länet
- Vi verkar för god luftkvalitet och naturliga pH-värden i skog, mark och vatten
- Vi medverkar till säker insamling av köldmedier/vitvaror enligt vår avfallsplan
- Vi medverkar till en strålsäker miljö för barn och unga
- Vi arbetar aktivt enligt länsstyrelsens riktlinjer för kalkning och antagen kalkningsplan via utsedd samordnare (idag Värmlands kalkningsförbund).

Inga nya politiska delmålsförslag

God vattenmiljö

Miljökvalitetsmål 7 Ingen övergödning

Miljökvalitetsmål 8 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmål 9 God grundvattenkvalitet

Lokalt Mål: Vattenmiljöerna i Torsby kommun ska vara ekologiskt hållbara och så rena att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Länet och kommunen har många värdefulla sjöar och vattendrag. Sötvatten bidrar med viktiga ekosystem-tjänster som dricksvatten, livsmiljöer, översvämningsskydd, livsmedel, rekreation/friluftsliv och fiske. Ett stort antal av länets och kommunens vatten är påverkade av flottledsrensning, reglering och försurning. Genom stora vattenkraftverk i kommunen medverkar vi väsentligt till produktionen av förnybar energi i regionen. Försurande nedfall under många år har gett och fortsätter att ge försurningseffekter i våra marker och vattendrag. Kommunen fortsätter region-samarbetet med att lindra försurningseffekter i vattendrag i Kalkningsförbundets regi.

Vi omfattas av EUs ramdirektivet för vatten och nationella vattenförvaltningen av större sjöar och vattendrag. Målet med nuvarande åtgärdsprogram är att större sjöar och vattendrag ska uppnå god ekologisk status till år 2021 och god kemisk status till år 2015, www.viss.lansstyrelsen.se. Regionalt prioriterade åtgärder inom miljömålen är miljöövervakning och skyddsåtgärder av grundvatten, restaurering av sjöar och vattendrag, miljöanpassad vattenreglering, återskapa vandringsmöjligheter samt omprövning av vattenkraftverk. Nytt åtgärdsprogram för vattenförvaltningen är under beredning 2016 och får betydelse för kommunens framtida vattenvårdsarbete.

I kommunen finns följande större vatten: 17 st större grundvattentillgångar, 45 st större sjöar samt 120 st större vattendrag med sammanlagd längd 1045 km. De har i stort sett god vattenkvalitet. Några vatten har miljögifteffekter och några vatten har övergödningseffekter, vilket påverkar vattenknutna livet och i vissa fall även hälsan.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi verkar för god vattenkvalitet samt god ekologisk status i ytvatten
- Vi verkar för god tillgång på god grundvattenkvalitet samt säkerställda skyddsområden, i kommunala dricksvattentäkter
- Vi verkar för att vandrande vattenknutna arter kan nå sina lekområden
- Vi arbetar aktivt enligt vår naturvårdsplan, VA-policy och ny VA-plan
- Vi samarbetar regionalt i recipientkontroll, projekt, vattenförvaltning, vattenråd

Inga nya politiska delmålsförslag

God skogsmiljö

Miljökvalitetsmål 11 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmål 12 Levande skogar

Lokalt Mål: Skogsmiljöerna i Torsby kommun ska vara ekologiskt hållbara och skötas så att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden värnas.

Värmland är ett skogslän och består till 74 procent av produktiv skogsmark. Skogen och våtmarkerna erbjuder unika livsmiljöer för växter och djur och levererar ett flertal ekosystem-tjänster, till exempel rening av vatten, flödesreglering, förnybara råvaror, biobränsle, kol- och kvävelagring, forn- och kulturlämningar samt friluftsliv och jakt. Regionalt har Skogsstyrelsen huvudansvaret för målområdet. Regionala åtgärdsområden inom miljömålen är skydd av skog och våtmarker, hänsyn till naturmiljö och kulturmiljö vid skogsbruk, friluftsliv, dialog och samverkan.

I Torsby kommun är skyddade skogsarealen 7004 ha produktiv skog fördelat på 62 st reservat (år 2016). I beslutad Naturvårdsplan från 2010 finns mer bakgrundsfakta. På den kommunegna skogen förvaltar vi enligt ny grön skogsbruksplan och ny skogsstrategi med ökad hänsyn till naturvärden och rekreation/friluftsliv. Vi ingår med kommunegna skogen i skogscertifieringen enligt FSC, Forest Stewardship Council, ett frivilligt åtagande och ett kvalitetsmärke på uthålligt skogsbruk.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi vet att skogen är avgörande för vår bygd och vi värnar om skogens alla värden
- Vi ser skogen som en resurs i undervisningen
- Vi arbetar för ett långsiktigt hållbart skogsbruk och hållbart nyttjande
- Vi verkar för ökad andel lokalproducerad och lokalförädlad träråvara
- Vi ser den växande skogen som en avgörande tillgång för klimatarbetet
- Vi värnar om skogens rekreativvärde för bättre livskvalitet
- Vi värnar om skogens och våtmarkernas ekosystemtjänster
- Vi arbetar aktivt med naturvårdsplanen
- Vi arbetar aktivt med förvaltningen av våra skogar genom certifiering och gröna skogsbruksplaner

Inga nya politiska delmålsförslag

Levande och rikt landskap

Miljökvalitetsmål 13 Rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmål 16 Rikt växt- och djurliv

Lokalt Mål: Landskapen i Torsby kommun ska vara ekologiskt hållbara och skötas så att djur- och växt-rikedom bevaras samt hälsa och kulturvärden värnas.

Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd. Människor ska ha tillgång till en god natur och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd. Ett etappmål tar upp ekosystemtjänsternas värden: Senast år 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Om biologiska mångfalden minskar kan det hota viktiga ekosystemtjänster, som att producera livsmedel. Satsningar på landsbygds-utveckling är därför väsentligt för att kunna behålla ett aktivt jordbruk, ett levande och rikt landskap. Om vi väljer att köpa svenskt-/när-producerat kött i stället för utländskt kan det få synbar effekt på vårt landskap. Regionala åtgärdsområden är biologisk mångfald och kulturarv, jordbruk, livsmedel, skydda mark och vatten, sköta och restaurera ängs/betesmarker, gröninfrastruktur, ekosystemtjänster och landsbygdsutveckling.

Torsby kommun har stora skogsområden och en levande landsbygd som rymmer många värdefulla livsmiljöer med rik biologisk mångfald. Genom olika projekt i Klarälvdalen har igenväxta åker- och betesmarker öppnats upp igen. Vårt område har även flera fina artrika ängsmarker som påminner om det äldre odlingslandskapet. Två av de artrikaste är Ritamäki och Abbortjärnsberg. Vår kommun har en del naturskyddade områden som biotopskydd och naturreservat. Naturreservatens yta är i nuläget 8423 ha fördelat på 62 st reservat (år 2016). På den kommunegna skogen förvaltar vi med ökad hänsyn till naturvärden och friluftsliv.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi värnar om ett rikt växt och djurliv samt ett levande odlingslandskap
- Vi värnar om skötsel av ängs och betesmarker
- Vi värnar om etisk djurhållning och odling vid våra inköp
- Vi arbetar för hållbar naturturism
- Vi arbetar aktivt enligt vår naturvårdsplan och gröna skogsbruksplan

Lokala delmålsförslag för kommunkoncernen, klara till år 2020:

- D14. Inköp livsmedel är till stor del producerad etiskt, ekologiskt, närproducerat.
- D15. Resurser är avsatta för att genomföra Naturvårdsplanen.

God boendemiljö

Miljökvalitetsmål 15 God bebyggd miljö

Lokalt Mål: Bebyggelsemiljöerna i Torsby kommun ska vara ekologiskt hållbara och skötas så att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden värnas.

Byggnader står för nära 40 procent av den totala energianvändningen i Sverige. Utvecklingen är positiv när det gäller uppvärmning, men i övrigt ökar såväl utsläpp som energianvändning. Vi behöver i hela landet fortsätta med energieffektivisering, öka användningen av förnybar energi och öka byggandet av lågenergihus. Avfallet ska minska och ske i kretslopp. Etappmål finns inom två avfallsområden, för ökad resurshushållning i byggsektorn samt för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan. Regionala åtgärdsområden är översiktsplan, byggnation, avfallshantering, kulturmiljö.

Torsby kommun har tidigt i Agenda21-arbete och i Miljöplanen⁹⁸ angett mål för avfall, återbruk och återvinning. Vi har byggt upp effektiva miljöstationer för farligt avfall samt återvinningsstationer vid kommunala servicepunkter. Genom gediget arbete från medarbetare och invånare har vi fått en bra sopsortering med hög återvinningsgrad som resulterat i nominering till en av Sverigebästa år 2012.

Den ökade konsumtionen bidrar till att vi även producerar mer avfall per person. En stor utmaning är att inspirera flera till mer hållbara konsumtionsmönster. För att nå nationella mål och etappmål behöver vi även minska matsvinnet, skapa insamlings-system för matavfall, öka graden av energiåtervinning/biogasproduktion. Här finns stora potentialer till förbättring för en hållbar livsmiljö samt att det påverkar vårt klimatavtryck betydligt.

Lokala strategier/ Viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi planerar för god livsmiljö inom- och utomhus samt hållbara bostadsområden
- Vi medverkar till minskat buller och föroreningar längs gator och vägar
- Vid nybyggnation är resurseffektivitet samt klimatanpassning vägledande
- Vi bygger på andra områden än god jordbruksmark
- Vi använder hållbara transportsätt
- Vi värnar om tätortsnära naturområden för rekreation och friluftsliv
- Vi arbetar aktivt enligt naturvårdsplan och översiktsplan
- Vi arbetar aktivt med avfall och återvinning enligt avfallsplan
- Vi arbetar för ökat återbruk, av icke-farligt material
- Vi arbetar aktivt med kris- och beredskapsplaneringen

Inga nya politiska delmålsförslag

God arbetsmiljö

Globaltmål, Generationsmålet samt Regionaltmål

Lokalt Mål: Arbetsätt och Arbetsmiljöer i Torsby kommun ska vara hållbara och skötas så att människors hälsa samt närmiljöns djur, växter och kulturvärden värnas.

Gemensamt för att nå hållbar utveckling är att vi faktiskt väver in det i vardagen. Torsby kommunorganisation har låg sjukfrånvaro och många friskvårdsaktiviteter. Våra arbetsätt och vår arbetsmiljö påverkar hur långt vi kan komma inom hållbarhet. Här finns stora potentialer till förbättringar.

Ansvarsfördelning inom kommunkoncernen

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för miljömålsprogrammet. Kommunchef samordnar hållbarhetsarbetet och sammanställer utfallet av miljömålsprogrammet i årsredovisningen samt ansvarar för revidering av styrdokument så att de är aktuella och levande dokument. Nämnder och styrelser ansvarar för att ange verksamhetsmål, påverka upphandling samt avsätta resurser till att förverkliga miljömålsprogrammet. Miljöombud tar fram nulägesbeskrivning och samordnar miljöarbetet inom sin verksamhet. De håller kontakt med ansvariga för varje delmål inom verksamheten och följer upp utfallet samt avrapporterar till ansvarig chef.

Lokala strategier/viktiga politiska vägval för kommunkoncernen:

- Vi arbetar systematiskt med hållbarhet enligt de 4 hållbarhetsprinciperna och/eller miljödiplomerings-principerna
- Vi utbildar alla medarbetare i grundläggande hållbar utveckling
- Vi väger in miljöhänsyn i alla verksamheter
- Vi utreder vår miljöbelastning och planerar för stegvis förbättring
- Vi ställer skärpta miljökrav vid upphandling, inköp och event
- Vi uppmuntrar alla medarbetare att leta potentialer till mer hållbarhet
- Vi tillvaratar goda idéer och kommunicerar tydligt ut till invånare och besökare
- Vi deltar i externa samarbeten för erfarenhetsutbyte och synergieffekter

Inga nya politiska delmålsförslag

Bilaga 1. Nationella Miljökvalitetsmålen

De 16 nationella miljökvalitetsmålen i tabell samt med förklarande text nedan:

1 Begränsad klimatpåverkan	10 Hav i balans samt levande kust och skärgård
2 Frisk luft	11 Myllrande våtmarker
3 Bara naturlig försurning	12 Levande skogar
4 Giftfri miljö	13 Rikt odlingslandskap
5 Skyddande ozonskikt	14 Storslagen fjällmiljö
6 Säker strålmiljö	15 God bebyggd miljö
7 Ingen övergödning	16 Rikt växt- och djurliv
8 Levande sjöar och vattendrag	
9 Grundvatten av god kvalitet	

1. Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

2. Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3. Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

4. Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

5. Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

6. Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

7. Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

8. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

9. Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

10. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

11. Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

12. Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

13. Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

14. Storslagen fjällmiljö

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

15. God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

16. Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Miljömålsansvariga myndigheter

Naturvårdsverket (ansvarar för 7 miljökvalitetsmål)

Havs- och vattenmyndigheten (3 miljökvalitetsmål)

Boverket (1 miljökvalitetsmål)

Jordbruksverket (1 miljökvalitetsmål)

Kemikalieinspektionen (1 miljökvalitetsmål)

Skogsstyrelsen (1 miljökvalitetsmål)

Strålsäkerhetsmyndigheten (1 miljökvalitetsmål)

Sveriges geologiska undersökning (1 miljökvalitetsmål)

Bilaga 2. Nyckeltal Torsby Kommun, Översiktligt Nuläge 2016

Torsby Kommun Organisation (exkl bolag)	Senaste värde	Nuläge	Trend
Energianvändning i lokaler inkl verks-el(kWh/m2)	167	gul	+
Energianvändning i bostäder (kWh/m2)	130	gul	+
Förnybar energi i fastigheter (%)	94	grön	+
Förnybar energi i transporter: bilar + lastbilar (%)	13	gul	
Andel ekologiska livsmedel (%)	15	grön	+
Förnybar Sol-energi, Egenproducerad (MWh/år)	19	grön	+
Oljeanvändning (MWh/år)	2 013	gul	+
Fjärrvärme (MWh/år)	12 272	grön	+
Miljöbilar av personbilar o lätta lastbilar (%)	21	gul	+
Körsträcka i tjänsten med privatbil (km)			
Körsträcka i tjänstebil + lättlastbil (km/årsanställd)	3111		
Torsby Kommuns Geografiska Område			
Utsläpp Koldioxid *(ton/år)	64100		
Utsläpp Koldioxid*per invånare** (ton/år)	5,6		
Biltransporter per person (mil/år)	916		
Miljöbilar av personbilar och lätta lastbilar (%)	16		
Naturreservat, antal (st)	62		
Naturreservat, areal (ha)	8400		
Nöjd medborgarindex; gång och cykelvägar (%)	51		
Företagarnas bedömning av service inom myndigh Miljö- och hälsoskydd (%)	77		
Insamlat hushållsavfall (kg/inv)	445	grön	
Andel hushållsavfall som återvinns genom materialåtervinning, inkl biologisk behandling (%)	29		

*= ingår ej importvarors utsläpp i produktion och transport till Sverige

**= medelsvensken använder ca 9 ton/år. Testa själv via www.klimatkontot.se

Bilaga 3. Sammanfattande målbild för Torsby kommun

Hållbarhet är en bas i alla viktiga beslut och det märks att vi arbetar målmedvetet.

Vi tillvaratar goda idéer och visar våra miljöförbättringar på ett enkelt sätt.

Hållbarhet genomsyrar undervisningen i skolorna.

I kommunens lokaler och verksamheter finns endast material som uppfyller aktuella krav på giftfrihet.

Maten i skolor och omsorg är till största delen etisk, ekologisk och närproducerad.

Vi har gått från matsvinn till matresurs och minskat vårt klimatavtryck betydligt i hela livsrytmen från jord till bord

Avfallet har minskat avsevärt med genomförda system för insamling, återbruk och återvinning på arbetsplatser och besöksmål.

Vi har hög andel förnybar energi och energianvändningen är på en nivå som är långsiktigt hållbar.

Det finns infrastruktur som möjliggör användning av förnybara drivmedel i hela kommunen.

Vid nybyggnation använder vi resurssnål teknik och hållbara material. Lokal träråvara prioriteras.

Bra hållbara kommunikationer inom, till och från kommunen inklusive Norge

Vi nyttjar allas kreativitet för miljösmarta innovationer och hållbar tillväxt

Bilaga 4. Agenda 2030- FN:s hållbarhetsmål antagna 2016

17 nya globala hållbarhetsmål samt 169 globala delmål

1 Ingen fattigdom	10 Minskad ojämlikhet
2 Ingen hunger	11 Hållbara städer och samhällen
3 God hälsa och välbefinnande	12 Hållbar konsumtion och produktion
4 God utbildning för alla	13 Bekämpa klimatförändringarna
5 Jämställdhet	14 Hav och marina resurser
6 Rent vatten och sanitet för alla	15 Ekosystem och biologisk mångfald
7 Hållbar energi för alla	16 Fredliga och inkluderande samhällen
8 Anständiga arbetsvillkor och ek tillväxt	17 Genomförande och globalt partnerskap
9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	

Så kan de svenska miljömålen koppla till de globala hållbarhetsmålen

Naturvårdsverket och de sju andra miljömålsansvariga myndigheterna har kartlagt hur mål och delmål i Agendan förhåller sig till miljökvalitetsmålen och generationsmålet. De två målsystemen kompletterar varandra på ett bra sätt. De nationella miljömålen omhändertar den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling enligt Agenda 2030. Miljökvalitetsmålen beskriver önskat tillstånd i miljön medan de globala hållbarhetsmålen har tydligt åtgärdsfokus och tydligt integrerad miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet.

– Vi ser att generationsmålet har tydliga paralleller med målen i Agenda 2030, i och med att det liksom agendan beskriver den omställning som krävs för ett hållbart samhälle, säger Johanna Bengtsson Ryberg, projektledare för regeringsuppdraget.//

